

Serbest bölgelerde yapılandırma serbest mi?

Av. Öykü Öcal
Av. Ezgi Bakmaz

I. Giriş

Ticari hayatın olağan akışı dâhilinde ve ölçek ekonomisinin etkisiyle, şirketler birleşme, kısmi ve tam bölünme gibi yeniden yapılandırma yollarına başvurabilmektedirler.

Şirketlerin bu müesseselere başvurmalarında çeşitli amaçlar güdülmektedir. Bu amaçlar arasında şirketin idaresi açısından temsil problemlerini azaltabilmek, artan rekabete cevap verebilmek, finansal sıkıntıdan kurtulmak ve varlıkların daha etkin bir şekilde kullanıldığı alanlara yönelmek sayılabilir. Bu kapsamda ise gerek zaruri gerekse de tercihen şirket yapılandırma yöntemleri tercih edilebilmektedir.

Serbest bölge sınırları içinde faaliyet gösteren şirketlerin de, bu sınırların dışında faaliyet gösteren şirketler gibi yukarıda yer verilen gerekçeler ile yeniden yapılandırma yoluna gitmeleri ilgili mevzuat uyarınca mümkündür.

Bu kapsamda, makalemizde, Türkiye’de kurulu serbest bölgelerde faaliyet gösteren şirketlerin yeniden yapılandırılması süreçlerinde uygulamada karşılaşılabilecek engeller üzerinde durulacaktır.

II. Serbest bölgelerin ve serbest bölge şirketlerinin tabi olduğu mevzuat

Bilindiği üzere serbest bölgeler, Türkiye’de ihracata yönelik olarak yatırım ve üretimi teşvik etmek, doğrudan yabancı yatırımları ve teknoloji girişini hızlandırmak, işletmeleri ihracata yönlendirmek ve uluslararası ticareti geliştirmek amacıyla kurulmuştur.

Bir ülkenin siyasi sınırları içerisinde bulunan serbest bölgeler, fiziki olarak ülkenin diğer kısımlarından ayrılmakta ve gümrük bölgesi dışında sayılmaktadırlar.

Nitekim 3218 sayılı Serbest Bölgeler Kanunu’nun 6. maddesi ile geçici 6. maddesi uyarınca Türkiye’de kurulu serbest bölgelerin; Avrupa Birliği’ne tam üyeliğin gerçekleştiği döneme kadar ithalat vergileri ve ticaret politikası önlemleri ile gümrük ve kambiyo mevzuatlarının uygulanması açısından, Türkiye Gümrük Bölgesi’nin dışında olduğu kabul edilmiştir.

Bu bölgelerde; ülkede geçerli olan ticari, mali ve iktisadi alanlara ilişkin hukuki ve idari düzenlemeler uygulanmamakta veya kısmen uygulanmakta olup aynı zamanda ticari/sınai faaliyetler için daha geniş teşvikler tanınmaktadır.

Türkiye’de bulunan serbest bölgelerde yer alan şirketlerin kuruluş ve tescilleri ise esas itibarıyla 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu (“TTK”) ve sair mevzuat hükümlerine tabi olup bu bölgelerde, yerli veya yabancı gerçek/tüzel kişiler, Ekonomi Bakanlığı’ndan (24 Şubat 2017 tarihinde yürürlüğe giren 6772 sayılı Kanun ile değiştirilmeden önce; Dış Ticaret Müsteşarlığı) ruhsat almak suretiyle faaliyette bulunabilmektedir.

III. Serbest bölge şirketlerinin yeniden yapılandırılması

a. Uygulanacak mevzuat

Şirketlerin yeniden yapılandırma araçları olan birleşme, tam ve kısmi bölünme gibi işlemlere ilişkin temel ilkelere TTK’nın 134 ila 180. maddelerinde yer verilmiş olup;

- Birleşme işlemi, en az bir şirketin tasfiyesiz infisah ederek başka bir şirkete devrolması ve devralan şirketin, devrolunan şirket(ler)in malvarlığını bir bütün halinde devraldığı yeniden yapılandırma işlemi olarak,
- Tam bölünme işlemi, şirketin tüm malvarlığının bölümlere ayrılarak diğer şirketlere devrolduğu, bölünen şirketin tasfiyesiz infisah etmek suretiyle ticaret sicilinden terkin edildiği ve bölünen şirket ortaklarının devralan şirketlerin paylarını ve haklarını iktisap ettiği yeniden yapılandırma işlemi olarak ve
- Kısmi bölünme işlemi, bir şirketin malvarlığının bir veya birden fazla bölümünün diğer şirketlere devrolduğu ve bölünen şirket ortaklarının veya bölünen şirketin devralan şirketlerin paylarını ve haklarını iktisap ettiği yeniden yapılandırma işlemi olarak,

tanımlanmaktadır.

Söz konusu işlemlerin vergisel sonuçlarına ilişkin düzenlemelere ise 5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu ("KVK") ile sair ikincil mevzuatta yer verilmiştir.

Türkiye'de bulunan serbest bölgelerde yer alan şirketlerin kuruluş ve tescil işlemlerinde ve bu şirketlerin taraf olduğu birleşme, tam bölünme veya kısmi bölünme işlemlerinde esas itibarıyla TTK ve KVK hükümleri ile sair ikincil mevzuat hükümleri dikkate alınmaktadır. Nitekim aksi veya farklı bir uygulamanın varlığı serbest bölge mevzuatında yer almamaktadır.

Bununla birlikte, Faaliyet Ruhsat Müracaatlarının Değerlendirilmesi, Şube, Şube Adresli Firma başlıklı 1998/4 sayılı Genelge'de ("1998/4 sayılı Genelge") serbest bölgelerde faaliyette bulunmak isteyen şirketlerin müracaatlarına ilişkin esaslara yer verilmiştir.

Dolayısıyla, Türkiye'de bulunan serbest bölgelerde yer alan şirketlerin taraf olduğu birleşme, tam bölünme veya kısmi bölünme işlemlerinde TTK, KVK ve sair ikincil mevzuat hükümlerinin yanı sıra, 1998/4 sayılı Genelge'nin de dikkate alınması gerekmektedir.

Yer verilen mevzuat dışında, Türkiye'de kurulu serbest bölgelerde faaliyet gösteren şirketlerin, yeniden yapılandırma talepleri Serbest Bölgeler Genel Müdürlüğü tarafından değerlendirilmektedir.

Nitekim serbest bölgelerde faaliyet gösteren ve yeniden yapılandırma yöntemlerine başvurmak isteyen şirketler, Serbest Bölgeler Genel Müdürlüğü'ne başvurarak planladıkları yapılandırma modellerini açıklamaktadırlar. Bu başvurular ise Serbest Bölgeler Genel Müdürlüğü nezdinde ayrı ayrı incelenmekte ve her bir başvuru kendi somut koşulları göz önüne alınarak değerlendirilmekte ve neticelenmektedir.

b. 1998/4 sayılı Genelge

Serbest bölgedeki ticari/sınai faaliyetler, serbest bölge adresli olarak kurulacak şirketler veya şubeler tarafından yürütülebilmektedir. Bununla birlikte, serbest bölgede gerçekleştirilecek faaliyetler için ayrı muhasebe kaydı tutulması ve ayrı sermayenin tahsis edilmesi gerekmektedir.

İlaveten, 1998/4 sayılı Genelge uyarınca, serbest bölgede faaliyet gösteren şirketler, serbest bölge hariç olmak üzere, Türkiye'nin başka bir yerinde aynı ticari unvanla ticari faaliyette bulunamayacak ve şube açamayacaktır.

Bu nedenle, merkez adresi Türkiye'de bulunan ve halen Türkiye'deki ticari faaliyetine devam eden şirketlerin, serbest bölgedeki faaliyetlerini "serbest bölge şubesi" aracılığıyla yürütmeleri gerekmektedir.

Bununla birlikte, serbest bölgedeki faaliyetlerini şube(leri) aracılığıyla yürüten Türkiye'de yerleşik şirketlerin, Türkiye'deki bütün faaliyetlerine son vermek şartıyla, merkez adreslerini serbest bölgeye taşımaları mümkündür.

İlaveten, serbest bölge şirketleri, izin almak suretiyle yurt dışında veya Türkiye'de başka bir serbest bölgede şube açabilmekte ve Türkiye'de yerleşik kişiler, münhasıran serbest bölgede faaliyet göstermek şartıyla serbest bölgeyi merkez adres göstermek suretiyle şirket kurabilmektedir.

c. Serbest bölge şirketlerinin yeniden yapılandırılmasının sonuçları

Aksi öngörülmediği ve konuya ilişkin olarak serbest bölge mevzuatında başkaca düzenlemelere yer verilmediği için birleşme, tam ve kısmi bölünme işlemlerine ilişkin temel esasları içerir TTK düzenlemeleri, serbest bölge şirketleri için de uygulanmaktadır.

Bununla birlikte, TTK'nın ilgili hükümlerinin, serbest bölge şirketlerinin faaliyet esaslarına ilişkin olarak çıkartılan 1998/4 sayılı Genelge ile birlikte değerlendirilmesi sonucunda, uygulamada mevzuattan kaynaklanan bir takım engellerle karşılaşılabilir.

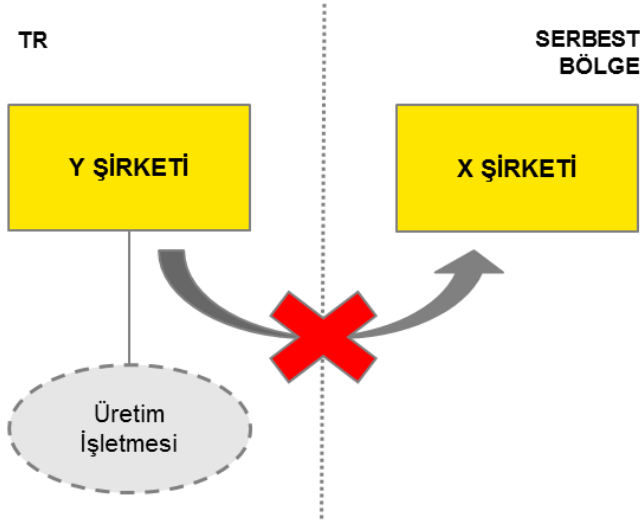
Nitekim 1998/4 sayılı Genelge, serbest bölgede gerçekleştirilecek faaliyetler için ayrı muhasebe kaydı tutulmasını ve serbest bölgede faaliyet gösteren şirketlerin, serbest bölge hariç olmak üzere, Türkiye'nin başka bir yerinde aynı ticari unvanla ticari faaliyette bulunamayacağını ve şube açamayacağını öngörmektedir.

Her ne kadar, 1998/4 sayılı Genelge'de yer alan bu açıklama ileride doğabilecek karışıklığı önlemek amacıyla getirilmiş olsa da; serbest bölge şirketlerinin yeniden yapılandırma süreçlerini etkilemektedir.

Konunun daha iyi anlaşılabilmesi amacıyla serbest bölge şirketlerinin dâhil olduğu alternatif yapılandırma modelleri aşağıdaki şekilde detaylandırılarak şematize edilebilecektir.

➤ **Birleşme işlemi**

Aşağıda örneklenen yapılandırma işleminde Türkiye’de kurulu ve bünyesinde üretim işletmesi bulunan Y Şirketi’nin serbest bölgede kurulu X Şirketi’ne tüm aktif ve pasifiyle birlikte devrolması ve devir işlemini takiben X Şirketi çatısı altında birleşmesi öngörülmektedir.

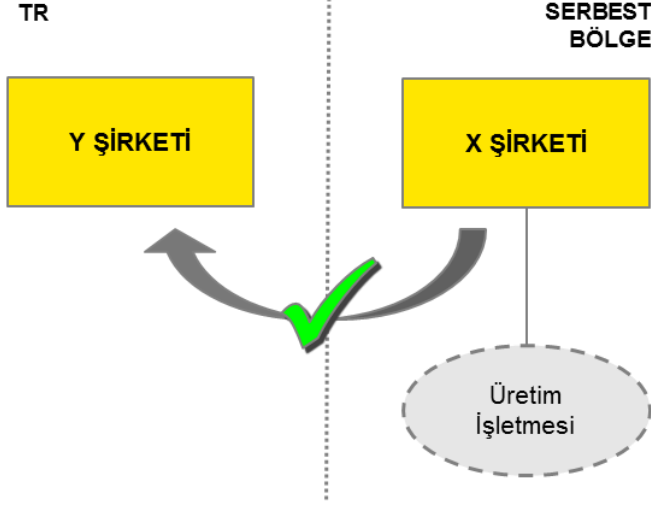
Planlanan yapı dâhilinde Y Şirketi tasfiyesiz olarak infisah etmekte, Türkiye’de faal olan üretim işletmesi ise X Şirketi’ne devrolmaktadır. Bu durumda, birleşme işleminin tescilini takiben serbest bölgede kurulu X Şirketi’nin Türkiye’de faaliyette bulunan bir üretim işletmesi yani şubesi oluşmaktadır.

TTK ve sair ikincil mevzuat dâhilinde planlanan işlemin gerçekleştirilmesine engel herhangi bir durum bulunmamaktadır.

Ancak, bu durum 1998/4 sayılı Genelge’de öngörülen koşullara aykırılık teşkil etmektedir. Nitekim 1998/4 sayılı Genelge’de, serbest bölgede faaliyet gösteren şirketlerin, Türkiye’nin başka bir yerinde şube açamayacakları açık bir şekilde ifade edilmiştir.

Bununla birlikte; serbest bölgede kurulu ve bünyesinde üretim işletmesi bulunan X Şirketi’nin Türkiye’de kurulu Y Şirketi’ne tüm aktif ve pasifiyle birlikte devrolması ve devir işlemini takiben Y Şirketi çatısı altında birleşmesi gerek TTK ve sair ikincil mevzuat dâhilinde gerekse de 1998/4 sayılı Genelge’de öngörülen koşullar uyarınca mümkündür.

Bu yapı ise aşağıdaki şekilde şematize edilebilecektir.

Bu halde, planlanan yapı dâhilinde serbest bölgede kurulu ve üretim işletmesi bulunan X Şirketi tasfiyesiz olarak infisah etmekte ve birleşme işleminin tescilini takiben Türkiye’de kurulu Y Şirketi’nin serbest bölgede faaliyette bulunan bir üretim işletmesi yani şubesi oluşmaktadır.

TTK ve sair ikincil mevzuat dâhilinde planlanan işlemin gerçekleştirilmesine engel herhangi bir durum olmadığı gibi bu durum 1998/4 sayılı Genelge’de öngörülen koşullara da aykırılık teşkil etmemektedir.

Kaldı ki, Dış Ticaret Müsteşarlığı’nın 2002/20 sayılı İç Sirkülerinde¹ serbest bölgede faaliyet gösteren bir şirketin Türkiye’de yerleşik başka bir şirkete devri ve bu suretle serbest bölgedeki şirketin şubeleştirilmesi hususu kabul edilmiştir.

Söz konusu İç Sirküler, serbest bölgede faaliyet gösteren bir şirketin TTK’nın ilgili maddeleri uyarınca, tüm aktif ve pasifi ile birlikte Türkiye’de yerleşik başka bir şirkete devri suretiyle tasfiyesiz infisah etmesi halinde yapılması gerekenlere ilişkindir.

➤ Bölünme işlemi

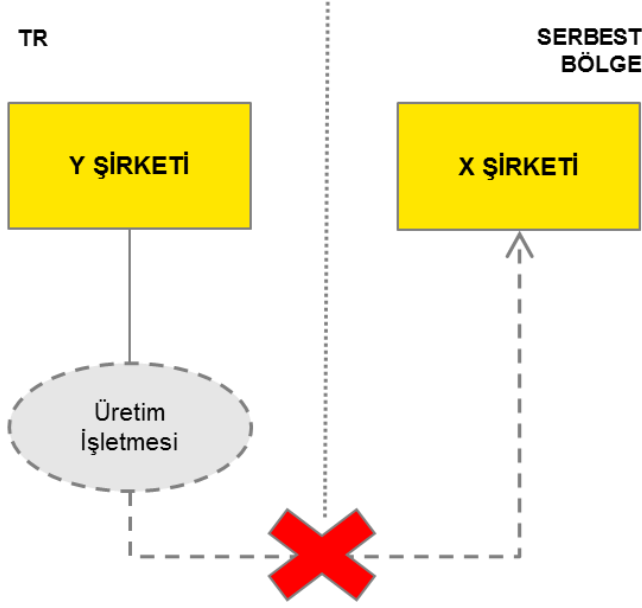
KVK’nın 19. maddesinde bölünme işlemi tam bölünme ve kısmi bölünme olarak ikiye ayrılmış olup TTK, KVK ve sair mevzuat kapsamında tam ve kısmi bölünme işlemlerinin süreçleri ve işlem adımları farklılık göstermektedir.

Bununla birlikte, serbest bölge mevzuatı açısından tam ve kısmi bölünme işlemlerinin sonuçlarında herhangi bir farklılık bulunmamaktadır. Bu kapsamda, aşağıda şematize edilen örneğimiz kısmi bölünme modeli üzerinden açıklanacaktır.

Aşağıda örneklenen yapılandırma işleminde Türkiye’de kurulu Y Şirketi’nin şematize edilen üretim işletmesi dışında, bünyesinde başka işletmelerinin de bulunduğu ve bölünme işlemini takiben faaliyetlerine devam edebileceği varsayılmıştır.

Söz konusu yapılandırma işleminde Türkiye’de kurulu Y Şirketi’nin üretim işletmesi serbest bölgede kurulu X Şirketi’ne kısmi bölünme yoluyla devrolunmaktadır.

¹ Taylar, Yıldırım. “Türk Vergi Hukuku Açısından Serbest Bölgeler” (Ankara, Maliye ve Hukuk Yayınları, 2008), sf.90.

Bölünme işlemini takiben, Y Şirketi Türkiye'de faaliyetlerine devam etmekte ancak üretim işletmesi X Şirketi'ne devrolmaktadır.

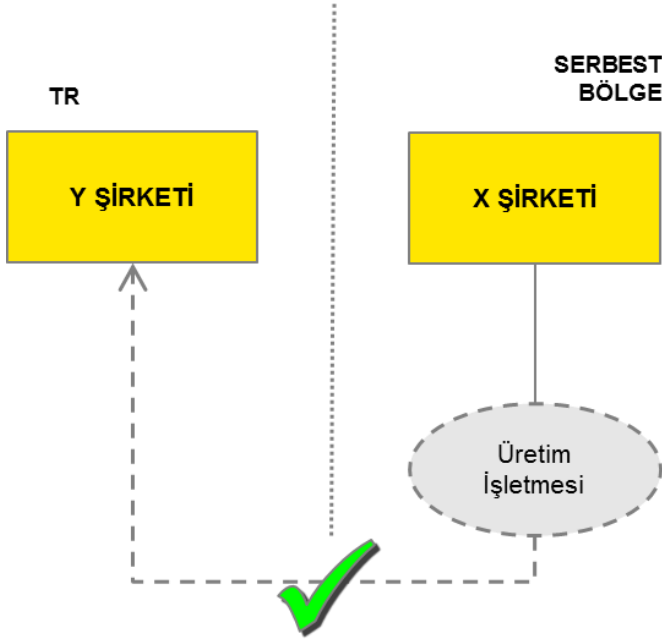
Bir başka anlatımla, serbest bölgede kurulu X Şirketi'nin Türkiye'de faaliyette bulunan bir üretim işletmesi yani Türkiye şubesi oluşmaktadır.

TTK ve sair ikincil mevzuat dâhilinde planlanan işlemin gerçekleştirilmesine engel herhangi bir durum bulunmamakla birlikte, bu durum 1998/4 sayılı Genelge'de öngörülen serbest bölgede faaliyet gösteren şirketlerin, Türkiye'nin başka bir yerinde şube açamayacağı koşuluna aykırılık teşkil etmektedir.

Dolayısıyla, bu şekilde bir yapının planlanması halinde yeniden yapılandırma işlem adımlarının 1998/4 sayılı Genelge'de öngörülen koşulların dikkate alınarak modellenmesi gerekmektedir.

Bununla birlikte; serbest bölgede kurulu X Şirketi'nin, üretim işletmesini Türkiye'de kurulu Y Şirketi'ne kısmi bölünme yoluyla devretmesi gerek TTK ve sair ikincil mevzuat dâhilinde gerekse de 1998/4 sayılı Genelge'de öngörülen koşullar uyarınca mümkündür.

Bu yapı ise aşağıdaki şekilde şematize edilebilecektir.

Bölünme işlemini takiben, X Şirketi serbest bölgede faaliyetlerine devam etmekte ancak üretim işletmesi Y Şirketi'ne devrolmaktadır.

Bir başka anlatımla, Türkiye'deki Y Şirketi'nin serbest bölgede faaliyette bulunan bir üretim işletmesi yani serbest bölge şubesi oluşmaktadır.

Planlanan işlemin gerçekleştirilmesi, TTK ve sair ikincil mevzuata ve 1998/4 sayılı Genelge'de öngörülen koşullara aykırılık teşkil etmemektedir.

IV. Sonuç

Günümüzde ticari hayatın olağan akışı dâhilinde ve ölçek ekonomisinden kaynaklı pek çok sebeple şirketlerin yeniden yapılandırılması gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

Aynı gereklilik, ihracata yönelik olarak yatırım ve üretimi teşvik etmek, doğrudan yabancı yatırımları ve teknoloji girişini hızlandırmak gibi amaçlarla kurulan serbest bölgelerde yer alan şirketler için de söz konusudur.

Türkiye'de kurulu şirketlerin birleşme, tam ve kısmi bölünme gibi yeniden yapılandırılması projelerinde ise TTK ve sair mevzuat hükümleri uygulanmaktadır.

Türkiye'de kurulu serbest bölgelerde faaliyet gösteren şirketlerin kuruluş ve tescilleri ise esas itibarıyla TTK ve sair mevzuat hükümlerine tabi olup aksi öngörülmediği ve konuya ilişkin olarak serbest bölge mevzuatında başkaca düzenlemelere yer verilmediği için birleşme, tam ve kısmi bölünme işlemlerinde de TTK düzenlemeleri uygulanmaktadır.

Bununla birlikte, serbest bölge şirketlerinin faaliyet esaslarına ilişkin olarak çıkartılan 1998/4 sayılı Genelge incelendiğinde, serbest bölge şirketlerinin yeniden yapılandırılmasında TTK ve ilgili diğer mevzuatta yer almayan bir takım koşulların öngörüldüğü anlaşılmaktadır. Bu koşullar serbest bölge şirketlerinin yeniden yapılandırılmasında farklı mevzuatlardan kaynaklanan engeller ortaya çıkartmaktadır.

Nitekim 1998/4 sayılı Genelge özetle, serbest bölgede gerçekleştirilecek faaliyetler için ayrı muhasebe kaydı tutulmasını ve serbest bölgede faaliyet gösteren şirketlerin, serbest bölge hariç olmak üzere, Türkiye'nin başka bir yerinde aynı ticari unvanla ticari faaliyette bulunamayacağını ve şube açamayacağını öngörmektedir.

Bir başka anlatımla, serbest bölgede kurulu şirketlerin dâhil olduğu yeniden yapılandırma işlemleri, serbest bölgede kurulu şirketin Türkiye'de şubelerini oluşturması sonucunu doğurmakta ise bu yapılandırma işlemi 1998/4 sayılı Genelge uyarınca gerçekleştirilememektedir.

Görüleceği üzere, uygulamada, serbest bölge şirketleri nezdinde birleşme ve bölünme gibi yeniden yapılandırma işlemlerinin gerçekleştirilmesinde mevzuattan kaynaklanan bir takım engellerle karşılaşılabilir.

Uygulamada karşılaşılan bu engellerin ortadan kaldırılabilmesinin ise mümkün olduğu kanaatindeyiz.

Bu kapsamda, Türkiye’de kurulu serbest bölgelerde faaliyet gösteren şirketlerin; birleşme, tam ve kısmi bölünme gibi yeniden yapılandırma işlemlerine taraf olmaları halinde uygulanacak yöntemleri ve kuralları içerir ve bu şirketler için yol haritası oluşturabilecek ikincil bir düzenleme yürürlüğe konulabilecektir.

Veyahut söz konusu şirketlerin dâhil olduğu yeniden yapılandırma işlemlerinin; serbest bölgede kurulu bir şirketin, Türkiye’de faaliyette bulunan bir işletmesini yani Türkiye şubesini oluşturması halinde, oluşan yapının 1998/4 sayılı Genelge’de öngörülen koşullara uygun hale getirilmesi için Serbest Bölgeler Genel Müdürlüğü tarafından, bu şirketlere makul bir süre tanınabilecektir.

Bu süre zarfında, söz konusu şirketler Türkiye şubelerini tasfiye etme, taşıma gibi yöntemlerle yapılarını, 1998/4 sayılı Genelge’de öngörülen koşullar ile uyumlu hale getirebilecektir.

Halihazırda yürürlükte bulunan mevzuat ve mevcut uygulama dahilinde, Türkiye’de kurulu serbest bölgelerde faaliyet gösteren şirketlerin dâhil olduğu yeniden yapılandırma işlemlerinde işlem adımlarının 1998/4 sayılı Genelge’de öngörülen koşulların dikkate alınarak belirlenmesi ve bu şekilde bir model oluşturulması gerekmektedir.

Bu makalede yer alan açıklamalar, yazarının konu hakkındaki kişisel görüşünü yansıtmaktadır. Makaledeki bilgi ve açıklamalardan dolayı EY ve/veya Kuzey YMM ve Bağımsız Denetim A.Ş. ’ye sorumluluk iddiasında bulunulamaz. Mevzuatın sık değiştirilen ve farklı anlayışlarla yorumlanabilen yapısı nedeniyle, herhangi bir konuda uygulama yapılmadan önce konunun uzmanlarından profesyonel yardım alınmasını tavsiye ederiz.